

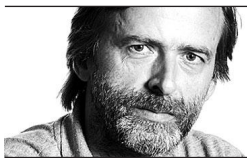
Peter O'Toole i hovedrollen som Jim i Richard Brooks' filmatisering av Conrad-romanen *Lord Jim*.

111 år siden: Et sofistikert eventyr

I 1900 gir den polskfødte, engelskspråklige forfatteren Joseph Conrad ut *Lord Jim*. Historien om unge Jim som er styrmann på et skip som skal frakte 800 muslimske pilegrimer til Mekka, kunne for første gang leses som føljetong i Blackwood's Magazine mellom oktober 1899 og november 1900. Romanen blir senere filmatisert to ganger – som stumfilm, i 1925, og – mer vellykket – i 1965, med Peter O'Toole i tittelrollen. I 1932 kan for øvrig norske lesere få med seg historien, oversatt av Sigurd Hoel, i Gyldendals velkjente gule serie.

25. august 1900 dør dikterfilosof Friedrich Nietzsche, etter elleve års sinnssykdom under pleie av lillesøsteren Elisabeth Förster-Nietzsche, en glødende antisemitt og noe for seg selv.

Her til lands tilbyr Gustav Vigeland Kristiania kommune utkast til en fontene bestående av en bronse-skål båret av seks nakne menn. Dette avvises, men ut av dette vokser planen om et anlegg på mange tusen kvadratmeter. Og, som man sier, resten er historie.

HVA GLEDER DEG?

LARS O. FLYDAL

Wolfgang Plagge: Hva gleder deg?

– Jeg gledet meg veldig over store opplevelser under Vinterfestspillene på Røros i helgen. Den store publikumstilstrømmingen viser hvilken kraft som ligger i det kammermusikalske språket. Denne musikformen er så direkte kommunikativ og blir et gi og ta-fenomen som skaper sterke vekselvirkninger mellom utøvere og publikum.

Den kammermusikalske rammen åpner for det uforutsigbare, det som oppstår der og da. Slike tette musikalske fora utvisker avstanden mellom scene og sal. I stedet for å bli servert noe fra en scene langt der oppe, er du mye mer direkte til stede og opplever musikken sterkere og nærmere.

Det var veldig gledelig å være tilbake i Bergstadens Ziir, den nyrestaurerte kirken er en fantastisk ramme rundt et så levende kulturuttrykk.

Og jeg gledet meg stort over å høre oboisten Christoph Hartmann, han tryllet frem toner jeg aldri har hørt fra dette instrumentet før.

Wolfgang Plagge.

«Den kammermusikalske rammen åpner for det uforutsigbare»

Et firhendig fe

Arne Guttormsen

arne.guttormsen@vl.no 22 310 392

Streng tatt er det Thomas D. A. Tellefsen vi skal snakke om, men Roshan er hele tiden i Einar Steen-Nøklebergs tanker og tårer. Ja, hun styrer også hendene hans.

For tre år siden var det klart for det riktig store krafttaket. Einar Steen-Nøkleberg hadde allerede spilt inn mye av komponist Thomas D. A. Tellefsens musikk i to omganger. Nå stod hele hans samlede klavermusikk for tur.

Hjemme i den ærverdig slitte villaen Vallegate 3 på St. Hanshaugen er det to flygler. Her arbeidet de begge to med Tellefsens musikk, både Einar og hans livsledsager Roshan. Den indiske og den norske studenten møtte hverandre som 20 og 21 år gamle studenter i Hannover på 60-tallet. Siden har de levd sammen som et firhendig fellesskap, inntil for tre år siden.

Sorg ga liv. Sofienberg kirke var bestilt, for der, i den fremragende akustikken, står hovedstadens beste flygel. Før innspillingen skulle starte, døde Roshan. I heftet som følger plateutgivelsen skriver Steen-Nøkleberg: «Innspillingene ble gjort etter min kjæreste Roshans bortgang, og jeg hadde ikke kunnet gi mange av manuskriptene liv uten denne sjokkerende livserfaringen.»

Vi ville vente med våre spørsmål om sorgen. Steen-Nøkleberg går rett på og nøler ikke med å bruke begrepet overnaturlig.

Ble ledet i spillet. – Jeg var sterkt opprørt etter Roshans død. Dere har sikkert døde

Einar Steen-Nøkleberg viser oss flere bilder av sin elskede Roshan. På hennes flygel er det lagt roseblader ved portrettet. – Hun styrte mine hender under spillingen, forteller han. Foto: Lars O. Flydal

Norsk klaverpionér

■ Anmeldt av Lars Flydal

lars.flydal@vl.no 22 310 414

Thomas Tellefsen har vært en parentes i norsk musikkhistorie. Det er høyst ufortjent. Kanskje var det utlendigheten som var årsaken. Han var dessuten noen tiår for tidlig ute til å kunne ri på den nasjonal-

romantiske bølgen på slutten av 1800-tallet. Han skrev den første norske pianokonserten og klaversonaten, og Chopin-eleven etterlot seg et helt knippe pianomusikk.

Pianomusikk. Einar Steen-Nøkleberg har gjort en solid innsats for å gjøre oss oppmerksomme på trønderen. Først

kom kammermusikken i 2004, sammen med Øystein Birkeland på cello og Atle Sponberg på fiolin. Deretter de to pianokonsertene med Trondheim Symfoniorkester i 2006. Og nå foreligger fire CD-er med komplett pianomusikk.

Einar Steen-Nøkleberg har levd med Tellefsens musikk i 50 år, og det høres. Dette er

lesskap

EINAR STEEN-NØKLEBERG

En av Norges fremste pianister.

Har blant annet gjort Grieg-innspillinger – klaverkonserteren i tillegg til samtlige klaverstykker – og komplette innspillinger av Harald Sæveruds og Halfdan Kjerulfs klavermusikk.

Aktuell med utgivelsen av hans innspilling av all musikk Thomas D. A. Tellefsen komponerte for solo klaver.

det meg i spillet. Et par av numrene er helt spesielle, jeg kaller det overnaturlig. Det gjelder særlig «Nocturne nummer fire». Da hadde jeg henne helt nær innpå meg, slik at det er hennes tankegang som spiller. Jeg hadde jo øvd, men hendene mine bare fulgte. Det er tilfellet.

– Produsenten ble veldig paff, og den take’n, den var ferdig. Har dere lyst til å høre den. Den er det ikke jeg som spil-

«Jeg hadde en sterk følelse at Roshan ledet meg i spillet. Et par av numrene er helt spesielle, jeg kaller det overnaturlig»

Einar Steen-Nøkleberg

ler. Jeg vil ikke akkurat kalle det en trance, men det er helt utrolig nært. Vi hang sammen i mer enn 40 år.

Han krysser de persiske tepene til musikkanlegget og spiller Nocturne.

– Det kan jeg si er hendene mine, men det er kona mi, sier han – idet den sårt vakre introduksjonen klinger.

– Jeg gikk inn for musikken med alt jeg hadde å by på, også min sjel.

Fredag er det fri entré til en konsertkveld med Tellefsens musikk i Gamle Aker kirke. Han

THOMAS D.A. TELLEFSEN

(1823–1874)

Norsk komponist og pianist.

Født i Trondheim.

Studerte i Paris fra 1842 og virket der fram til sin død.

Aktuell med The Complete Works For Piano Solo (Simax).

vil gi denne konserten i nabolaget, fordi det er ved denne kirken Roshan ligger begravet.

Startet tidlig. Fire år gammel var Steen-Nøkleberg i gang med trekkspill, piano og sang og spilte på øret for forsamlinger. En pianolærer fikk han inn ved Musikkonservatoriet da han var bare ti år gammel.

– Der tok 60 år gamle Nicolai Dirdal hånd om meg. Han hadde nok et godt øye til den tykkfalne gutten med den åpne ansiktet. Jeg kunne lese noter som andre leste bøker og gjorde alt han sa, smiler pianisten.

Derfra skjøt karrieren fart, og han humrer over at han slo Grete Kausland i talentkonkurranse med sin ragtimemusikk. 14 år gammel spilte han med Kringkastingsorkesteret, og da han ble professor i Hannover i 1975, var han Tysklands yngste.

Nå kan han se tilbake på innspillinger av pianomusikken til Grieg, Kjerulf og Sæverud.

– Sæverud satt ofte i sofaen der du sitter nå.

Allerede hans første pianolærer mente at den lovende pianisten måtte lære seg et par stykker av komponisten som gikk forut for alle disse store

norske, nemlig Thomas D. A. Tellefsen. Nå er det gedigne arbeidet gjort med å samle all pianomusikken. Fra før har han spilt hans to klaverkonserter og en del kammermusikk. Planer er allerede lagt for å spille inn en siste CD der Tellefsen skal spille Tellefsen. Arve Tellefsen vil nemlig delta på den. Når det er gjort, vil all Tellefsens musikk være spilt inn.

Alternativ til Grieg. – Da jeg spilte hans G-mollkonsert i 1972, var kritikerne over seg og mente at nå hadde norsk musikk fått et alternativ til Griegs A-mollkonsert.

Da Steen-Nøkleberg kom tilbake til Norge i 1981 etter et lengre utenlandsopphold, meldte Dirdal seg igjen og ga ham hauger med noter.

– Han ville at jeg både som pianist og pedagog skulle ha så god oversikt over norsk klavermusikk som mulig. Dessuten har Øyvind Nordheim i Norsk Musikkksamling gravet fram Tellefsen manuskripter. Det er musikk som ikke har vært publisert og som nå er samlet på den fjerde CD-en i den nye boksen.

Disse små musikkstykkene er det Steen-Nøkleberg vil spille i Gamle Aker kirke på fredag.

Kirkelig. – Jeg har tenkt på dem som en slags båremusikk. Uten at det er noe fra Tellefsens hånd som antyder det. Mye hos ham er kirkelig. Han var sønn av en organist og spilte selv orgel både i Trondheim som barn og senere i Paris. det er ikke klart for meg hva det er i musikken som antyder det, men disse stykkene passer som mellommusikk i kirken, før en salme eller under nattverden.

– *Hva er det ved Tellefsens musikk som gjør at du nevner ham i rekkefølge med de store?*

– Vi skal huske på at han er før dem alle. Han var den første nordmann til å skrive i en rekke ulike musikkformer. Vi vet å sette pris på Peder Balkes malerier selv om de er annerledes enn Tiedemand og Gude. Slik kan vi verdsette Tellefsen. Han er både tidligere og annerledes

enn Grieg og Kjerulf. Jeg er lei av spørsmålet om hvor norsk musikken er. Du finner norske elementer, men ikke krystallisert som hos Grieg. Dette står i en europeisk klavertradisjon.

Pianistisk. Han tøfler igjeve over stuegulvet og setter på et nytt klaverstykke der han mener variasjonene over ett tema peker direkte frem mot Griegs Ballade.

– Lytt – det temaet står ikke noe tilbake for Griegs. Det er det sårt melodiske hos ham. Og så er det svært pianistisk. Selv om noe av dette kan spilles av mange, er det mye som er vanskelig å spille opp på et nivå der det virtuose ikke skjemmer.

Steen-Nøkleberg forsikrer oss om at han har strevet. Siden alle de tre barna er voksne, og han er blitt alene, har han all tid. I de mest krevende partiene har han villet jobbe frem en spesiell følelse.

– Jeg har villet få til en følelse av at du bare koster over klavia-tureten som med en piasavakost, sier han og humrer.

Chopins eneste elev. Thomas Tellefsen skriver selv at han for å holde seg på høyden i Liszt og Chopins Paris, måtte øve ren fingerteknikk fra halv åtte til ni hver morgen. Hans store ønske var å lære av Chopin. I et selskap der Chopins elskede George Sand var til stede, kom Tellefsen seg bort til henne. Hun var fascinert av den unge pianisten som hadde reist til Paris uten språk og penger.

– Da han spurte om å få trefte Chopin, tok hun sigaren fra munnen og svarte med fire ord: I morgen klokken elleve. I Polen omtales Tellefsen som Chopins eneste elev. Det er det på tide vi gjør her i landet også. Ingen norsk pianist kommer utenom å kunne Tellefsens musikk, sier Steen-Nøkleberg.

Da Steen-Nøkleberg fremførte G-mollkonserten i 1972, var den ikke spilt siden 1859. 150 år etter ser han et interessant poeng.

– Det var slik med Bach også. Først etter 150 år skjøt det fart.

klokt og innsiktsfullt håndtert, med velvalgt dynamikk og nok så heftige temposkift, men uten at det noen gang blir affektet. Pianisten har søkt seg dypt inn i musikken, og da blir resultatet i beste fall at man opplever en nærhet og nysgjerrighet til musikken; og her gjør man virkelig det. Steen-Nøkleberg formidler en umiddelbar trygghet og auto-

ritet i forhold til materialet, du får tillit til fortolkeren og følelsen av å motta noe som ligger foran forventningene.

Elegant. Det blir heller aldri overfokusert på det virtuose, selv om det er fristende her og der. Det er ingen tvil om at dette er Chopinsk, særlig i formen. De tre settene med mazurka-

CD KLASSISK

Thomas D.A. Tellefsen

The complete works for piano solo

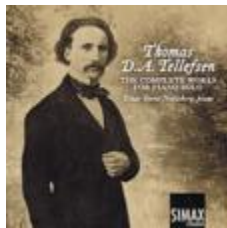
Einar Steen-Nøkleberg, piano

Simax PSC 1239 4CD

Man opplever en nærhet og nysgjerrighet til musikken.

er er oppfinnsomme og elegante pianostykker. Den norske folkemusikkarven er beskjedent til stede, Tellefsen oppholdt seg tross alt midt i romantikkens sentrum i Paris, og det høres.

De fire CD-ene inneholder alt Tellefsen skrev av pianomusikk.

En CD er viet de manuskriptene som aldri ble trykket. Dette består av etyder og korte, liturgiske mellomspill som aldri er spilt inn før. Disse stykkene spilles på Tellefsens favorittinstrument; et Erard-flygel fra perioden.